

RAS-PROJECT BOERENZWALUW 2009

Het RAS-project Retrapping Adults for Survival, ofwel oudervogels vangen om de overleving te berekenen, is een ringproject van het vogeltrekstation. Het doel van het project is om terugvangstgegevens te verzamelen. Hiervoor worden jaarlijks landelijk op verschillende broedlocaties de oudervogels gevangen en onderzocht teneinde inzicht te krijgen in overleving, plaatstrouw, leeftijdsopbouw en dispersie. Ook probeert men middels dit project inzicht te krijgen of een afname van de populatie mede veroorzaakt wordt door problemen in de Afrikaanse winterkwartieren.

Onze deelname

Het RAS-Project vraagt jaarlijks de gegevens van minimaal 30 broedparen. In het verenigingsgebied werden in 2009 boerenzwaluwen geringd en gevangen op twee boerderijen. Het totaal aantal broedparen van beide locaties daalde in 2009 van 37 naar 30 broedparen. Deze daling werd grotendeels veroorzaakt door de verstoring die een steenuil veroorzaakte bij de grootste zwaluwlocatie. Het broedseizoen werd hierdoor danig verstoord en dit had ook zijn weerslag in het aantal gevangen broedvogels. In 2009 werden 45 broedvogels gevangen. Het betrof 25 mannetjes en 20 vrouwtjes. Van deze 45 gevangen boerenzwaluwen waren 34 exemplaren reeds geringd.

Minder broedvogels kunnen vangen in 2009 vanwege verstoring door steenuil.

In de onderstaande tabel staat behalve het ringjaar ook de toenmalige status aangegeven van de terugvangsten in 2009:

Ringjaar van de terugmeldingen in 2008	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Geringd als broedvogel op vanglocatie	1	1	1	5	8	11
Geringd als nestjong op vanglocatie			1	1	3	2
Totaal teruggevangen in 2009	1	1	2	6	11	13

Zoals te verwachten, hadden de meeste terugvangsten betrekking op boerenzwaluwen die in 2006, 2007 en 2008 als nestjong of als broedvogel werden geringd. De terugvangsten uit voorgaande jaren waren gering. In 2008 werden 74 broedvogels gevangen waarvan er 32 nieuw waren en dus nog ongeringd. Van de 32 geringde broedvogels uit 2008 werden er het afgelopen jaar 13 teruggevangen. Dit komt overeen met 40 %. Zwaluwen zijn zeer plaatstrouw aan de broedlocatie en zullen, als ze de trek en winterperiode in Afrika hebben overleefd, terugkeren naar hun broedplek. Van alle 74 broedvogels die in 2008 werden gevangen wisten er 34 ofwel 46 % in 2009 terug te keren op hun broedplaats. De oudste teruggevangen zwaluw van het afgelopen jaar werd geringd in 2003 als broedvogel en was op moment van terugvangst in 2009 dus minimaal 7 jaar oud.

Verstoring door steenuil

Bij de eerste controle op 22 mei bij één van de RAS-boerderijen werden aanvankelijk 17 bezette nesten geteld met eieren of kleine jongen. Het aantal broedparen werd geschat op minimaal 20. Merkwaardig bij deze controle was dat de eieren van enkele voltallige legfels koud waren. Ook was in sommige nesten gerommeld en waren eieren stuk. Wel konden op dat moment 2 nesten met jongen worden geringd. Een aantal dagen later werden bange vermoedens bewaarheid en bleken alle legfels verlaten of leeg te zijn. Ook het aantal aanwezige broedvogels was behoorlijk afgenomen.

Omdat er steenuilen broedden in de directe omgeving rees het vermoeden dat deze uiltjes, onder invloed van dit karige muizenjaar het hadden voorzien op de zwaluwen. Dit werd bevestigd door de eigenaar die in de vroege ochtend een steenuil in de stal had zien vliegen. Hierop werden alle stalraampjes op een kiertje gezet zodat de steenuil geen toegang meer had tot de stal. Dit bleek te werken en in het verdere verloop van het seizoen werden geen nesten meer vernield of gepredeerd. Maar het leed was inmiddels geschied en het aantal zwaluwen was afgenomen tot 10 broedparen. Gelukkig bleken deze zwaluwen al snel het broedseizoen te hervatten en op 12 juni waren alweer 9 legsels bezet. Bij het vangen van de broedvogels in juli werden op deze boerderij 24 broedvogels gevangen met een verdeling van 15 mannen en slechts 9 vrouwtjes.

Het op een kier zetten van de stalraampjes bleek te werken.

Opmerkelijk hierbij was niet alleen het grote aantal mannetjes maar ook het hoge aandeel terugvangsten. Maar liefst 22, ofwel 90%, van de broedvogels was in voorgaande jaren als broedvogel of nestjong op deze locatie geringd. Het langjarig aandeel terugvangsten ligt voor deze locatie op ongeveer 50%, waarbij jaarlijks 95 à 100% van de totale populatie wordt gevangen. Gezien het aantal geschatte broedparen lijkt het dan ook zeer aannemelijk dat bijna alle nieuwe en dus ongeringde broedvogels - voor zover ze de niet door de steenuil zijn gepakt - al snel de locatie hebben verlaten. De broedvogels die hier reeds eerder hadden gebroed en daardoor een sterke binding hebben met de broedplek zijn kennelijk in eerste instantie gebleven. Mede doordat al vrij snel de overlast door de steenuil werd tegengegaan werd het broedseizoen weer hervat. Zou de overlast aanhouden dan loopt zo'n locatie helemaal leeg. Uit ringonderzoek blijkt dat het aandeel geringde mannetjes bij de terugvangsten doorgaans hoger is als het aandeel vrouwtjes. Daarmee lijkt ook het overschot aan mannetjes te verklaren. Hierbij rijst wel de vraag of er noodgedwongen een herschikking heeft plaats gevonden in de samenstelling van de broedparen. In ieder geval was er voor de vrouwtjes voldoende te kiezen.

Nestjongen

Behalve de broedvogels werden op beide boerderijen ook alle nestjongen geringd. Dit leverde een totaal op van 141 geringde jonge boerenzwaluwen uit 51 nesten. Het aantal jongen per broedpaar was door het uilenbezoek zeer laag en kwam uit op gemiddeld 3,7 jong per broedpaar.

Broedbiologie

Om meer inzicht te krijgen in de aantalsontwikkeling is door Vogelbescherming Nederland, SOVON vogelonderzoek en de stichting Hirundo in 2009 een breed onderzoek opgezet naar de boerenzwaluw. Behalve de gegevens die verzameld worden via het Gasproject is hierbij is ook aandacht voor onderzoek naar broedbiologie via het "Nestkaartenproject" van SOVON en het "Ringproject Pullen" van het vogeltrekstation. Onze vereniging kent inmiddels een lange traditie in deelname aan onderzoek naar de boerenzwaluw en is door de initiatiefnemers gevraagd om aan dit onderzoek deel te nemen. Om dit te kunnen verwezenlijken is er bij het vogeltrekstation een aanvraag ingediend voor uitbreiding van ringcapaciteit.